

4. Лиходей О. А. Девиантное поведение и социальный контроль: на примере бродяжничества и попрошайничества в России: дис. ... д-ра социол. наук: 22.00.04. Санкт-Петербург, 2006. 374 с.

5. Максимів І. І. Психологічна характеристика об'єктивних причин втягнення дитини у жебрацтво. *Право і суспільство*. 2015. № 2. С. 229–235.

6. Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей: Закон України від 02.06.2005 р. № 2623-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 26. Ст. 354.

Кваша Роман Сергійович,

аспірант відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права НАН України

ПРЕДМЕТ ЮВЕНАЛЬНОЇ КРИМІНОЛОГІЇ

Анотація. Ювенальна кримінологія – підгалузь кримінологічної теорії, яка вивчає злочинність неповнолітніх, її причини та умови, особливості особистості неповнолітнього злочинця, поведінку неповнолітніх жертв злочинів, а також запобігання злочинам в середовищі неповнолітніх.

Ключові слова: ювенальна кримінологія, неповнолітні, ювенальна юстиція, дитина.

Summary. Juvenile criminology is a sub-branch of criminological theory that studies juvenile delinquency, its causes and conditions, the personality of a juvenile offender, the behavior of juvenile victims of crime, and the prevention of juvenile delinquency.

Key words: juvenile criminology, minors, juvenile justice, child.

Не викликає жодних сумнівів важливість виокремлення ювенальної кримінології, зважаючи на постійне зростання кількості злочинів за участю неповнолітніх. За 2019 рік в Україні вчинено неповнолітніми або за їх участі 4 088 кримінальних правопорушень. Не можна не погодитись із відомим вітчизняним кримінологом А.Ф. Зелінським у тому, що молодіжна і дитяча злочинність в Україні завжди притягувала особливо прискіпливу увагу дослідників: мова іде про перспективи подолання злочинності у майбутньому і про долю України [1, с. 224]. Звісно, не можна ставити за мету подолання злочинності, однак слід прагнути зниження її рівня.

Злочинні прояви серед неповнолітніх пов'язані із загальною несприятливою криміногенною ситуацією в державі, яка, у свою чергу, обумовлена кризою у соціально-економічній сфері, загальним низьким рівнем культури, збільшенням кількості неповних сімей внаслідок розлучень та масового виїзду батьків за кордон, неконтрольованої пропаганди злочинного способу життя у засобах масової інформації, існування підпільних ігрових закладів тощо. Однак слід констатувати, що злочинність неповнолітніх становить серйозну соціальну проблему

не лише для України, а й для усього світу. «Пошук засобів мінімізації підліткової злочинності завжди викликає підвищений як науковий, так і практичний інтерес, оскільки вирішення цієї проблеми є певним індикатором розвитку суспільства, показником ефективності роботи органів кримінальної юстиції» [2, с. 3].

Закономірно, що запобігання злочинності неповнолітніх є одним із пріоритетних напрямків кримінальної політики України як діяльності держави щодо захисту громадян і суспільства від злочинних посягань та злочинів в цілому. Політика виражає функції держави щодо керівництва зовнішніми і внутрішніми сферами та напрямками суспільного життя. Важливою складовою внутрішньої політики є боротьба зі злочинністю, що покликана знизити її рівень та забезпечити стан, який відповідає потребам захисту суспільства від злочинів [3, с. 15].

Позитивним є наявність Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України, затвердженої Міністерством внутрішніх справ України. Вона передбачає направлення для проходження просвітницько-профілактичних чи корекційних програм дитиною-кривдником і винесення термінового забороненого припису стосовно кривдника. Дієвим інструментом поліції є «зелені кімнати», у яких відбувається робота з підлітками, що перебувають у конфлікті із законом, зокрема з тими, які вчинили насильство в сім'ї [4].

В контексті предмету нашого дослідження слід зауважити, що кримінологічна теорія «багата» на різноманітні синонімічні поняття «злочинність неповнолітніх», «підліткова злочинність», «дитяча злочинність», «злочинність малолітніх», «юнацька злочинність», «молодіжна злочинність», «злочинність дітей».

На підставі аналізу сімейного законодавства України дитина – це узагальнюючий термін для малолітньої та неповнолітньої особи [5]. Проте виникає питання: чи допустимо у кримінальному праві застосовувати поняття із галузі сімейного права, без належної адаптації до потреб кримінально-правового регулювання. Загальновідомо, що у кримінальному законодавстві встановлено загальний і знижений вік, з якого може наступати кримінальна відповідальність. Оскільки правова основа протидії злочинності неповнолітніх – це насамперед Кримінальний кодекс України. Відповідну назву носить розділ XV Загальної частини КК України – «Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх». Крім того, до обставин, які пом'якшують покарання (ст. 66 КК), віднесено саме «вчинення злочину неповнолітнім», а не дитиною. Тому для потреб ювенальної кримінології не доцільно говорити про дитячу злочинність. Ми не стверджуємо, що в межах ювенальної кримінології немає підстав для дослідження суспільно небезпечної поведінки дітей віком до 14 років. Однак предметом ювенальної кримінології у першу чергу мають бути причини та умови злочинності осіб у віці 14 і до досягання 18 років, особливості особистості неповнолітнього злочинця тощо.

Доречно згадати і поняття ювенальної юстиції. Очевидним є вплив концепцій, сформованих у рамках кримінології, на становлення принципів діяльності ювенальної юстиції, а також ключові аспекти правовідношення до дітей: «індивідуалізація», «виховання», «ресоціалізація» (або ж «реінтеграція»), «реабілітація», «мультидисциплінарність» [6, с. 21]. Отже, концепції, теорії, доктрини, сформовані в ювенальній кримінології безпосередньо визначають становлення ювенальної юстиції в Україні.

Ювенальна кримінологія – підгалузь кримінологічної теорії, яка вивчає злочинність неповнолітніх (осіб від 14 до 18 років), її причини та умови, особливості особистості неповнолітнього злочинця, поведінку неповнолітніх жертв злочинів, а також запобігання злочинам в середовищі неповнолітніх.

Список використаних джерел

1. Зелінський А. Ф. Кримінологія. Навчальний посібник. Харків: Рубікон, 2000. 240 с.
2. Білоконь М. А. Запобігання злочинності неповнолітніх: досвід країн європейського союзу: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2013. 208 с.
3. Борисов В. І., Фрвс П. Л. Поняття кримінально-правової політики. Вісник Асоціації кримінального права України. 2013. № 1 (1). С. 15–31.
4. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС України від 19.12.2017. № 1044. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18>.
5. Сімейний кодекс України. Документ 2947-III. Редакція від 18.03.2020, підстава – 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
6. Лакатош Н. Й. Організаційно-правові основи ювенальної юстиції в Україні. дис. ... канд. юрид. наук. Київ. 2019. 236 с.

Кучер Василь Михайлович,

аспірант кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

МІЖНАРОДНА ВЗАЄМОДІЯ В ЗАПОБІГАННІ НЕЗАКОННОМУ ЗАВОЛОДІННЮ ВОГНЕПАЛЬНОЮ ЗБРОЄЮ, БОЙОВИМИ ПРИПАСАМИ, ВИБУХОВИМИ РЕЧОВИНАМИ

Анотація. В статті розглянуто деякі форми міжнародної взаємодії у запобіганні незаконному обігу зброї. Проаналізовано роль світових організацій у цій діяльності. Здійснено оцінку можливостей запровадження міжнародних стандартів у цій галузі запобіжної діяльності.